

IDŐSEK ÉVE 2002 MAKÓ

Szieszta Idősek Lapja

V. évfolyam 8. szám

2006. augusztus

Szentpéteri János

VALLOMÁS

Csikorogtak, zakatoltak a kerekek, a gőzmozdony hosszan fűtült. A nyitott ablakban dúrta a hajamat a szél, nem merem előre nézni, féltem, hogy korom repül a szemembe. Nyár volt, az érett búzatáblák aranyozták a mezőt. A zöldellő kiskertek fái zsendülő sárga, félig piros gyümölcsök díszlegtek. Gyerekek álltak a sínek mellett. A fiúk bohóckodtak, a kislányok kedvesen integettek. Kikötött tehének csörgették a láncukat, és bambán bámulták a mellettük elrohanó fekete szörnyet. Kígyózott a vonat a kanyarban. Az ablakokban úttörők énekeltek, kiabáltak, integettek egymásnak. A nap búcsúzott, szikraeső rohant el az ablak előtt. Hátrébb léptem. A fülke ürességében vágy ébredt bennem és nem hagytam nyugodni.

A szívem melegséggel lett tele. Láttam E. mosolygós arcát, a hibátlan, szép alakját. A kecsességét, karcsúságát a kézilabdapályán. A hangok elhallultak, a játékosok ködbe veszték, csak Ő futott, ugrott, dobta a gólokat. Csodáltam és ábrándoztam. Szerettem volna megfogni a kezét, simogatni az arcát és szerelmes szavakat sutogni a fülébe. Fűtült a bíró, és E. mosolyogva az érdemtelenhez futott. Rám pillantott, aztán semmi. A barátaim hol sajnáltak, hol szidták. – Hagyd a fenébe! Vagy te olyan hapsinak, mint ő lányinak. Ha neki az a másik kell! Legyen. Majd rájön egyszer, hogy kire pazarolja a szeretetét.

Nem tudtam nyugodni. Ha csak tehettem, kifogtam, és addig kapaszkodtam, amíg néha engedte, hogy elkísérjem. Lassan közeledett. Egyszer-egyszer elfogadta a baráti körömet, aztán magyarázat nélkül eltűnt újra. Mennél jobban tiltakozott, annál jobban kedveltem.

Akkor este váratlanul futottam össze vele. Esett a hó. Úgy bolondoztunk, mint két játékos kis cica. Szórtam rá a havat, mosdattam, átkaroltam, hogy az arcához nyomhassam az arcomat. Futottunk, nevtünk és nevtünk. A sapkájából kibújt a szép fekete haja. A szempilláin hópihéket hintáztak. Kacagott és menekült. A fehérség belepte a házakat, a bokrokat, a meredező kopasz fákat. Szőnyegként takarta az utakat, a járdákat. Hőemberek siettek az alkonyatban, és kísértetnyomokat hagytak maguk után. Az utcai lámpák alatt millió gyé-

mántként csillogott a hó. Az ablakból sárgás fény szűrődött a sötét utcákra. Erősebben füstöltek a házakon a kormos kémények. Végre az unott, kedélyt romboló kopár, nyálkás, rideg ősz elűzte a mesés tél.

– Imádom, ha esik – emelte az égre E. az arcát és kapkodott a nagyobb hópihéket után. Szembe került velem. Pihegett, kipirult, gyerekes mosoly futkározott az arcán.

– Nagyon szép vagy! – fogtam a kezét. Nézett, és nem szólt egy szót sem. Lesöpörtem a sáljáról a havat. Gyengéden kihúzta a kezét a kezemből. Jött mellettem, és mintha elgondolkodott volna. Fájt a viselkedése. Úgy éreztem, több nekem, mint bárki. Sóhaj szaladt ki belőlem.

– Miért keritesz? – állt meg.

– Talán mert, mert... – szakadt el bennem a szó.

– Tudod, hogy mással járok.

– De nem hiszem, hogy szereted.

– És ha mégis?

– Nem érdemli meg. Nem hozzád való. Pökhendi, iszákos, a viselkedéséről meg jobb, ha nem beszélek. Sokszor kötekedik, pedig ha egyszer elkapom!

– Mindjárt otthon vagyunk. Ne gyere a kapuig. Anyám nem kedvel.

– És te?

– Menjünk a másik oldalra – odázta el a választ.

A hó belepett bennünket, lehült a levegő. Felfűtött pára szállt a szánkából a másik felé. A keze után nyúltam. Most nem húzta el, közelebb engedett.

– Nyár végén majdnem elütöttem. Pár centire ment el mellettem a motor.

– Örült voltam! Igazán sajnálom. Valószínű az eszem helyett a szívem vezette. Nem akarja, hogy másé legyél – mondtam és megsimogattam az arcát. A szemeimben szeretet ragyogott, lángolt a szívem. Erőszakkal magamhoz húztam és megcsókoltam. Először tiltakozott, taszított, aztán mintha történt volna valami, a karjaimba simulott. Csak percekre volt az enyém, és mégis megmaradt örökre bennem.

– Mennem kell, anyám felgyújtotta az udvaron a villanyt. Szép este volt – intett és eltűnt.

Csak egyszer csókoltam meg, és még hónapok múlva sem tudtam lenyugodni. Éreztem a szája zamatát, a testének illatát, az ölése forróságát. Újra a régi fiújával járt, és én mégis szerelmesen szerettem.

Morgott, zakatolt a messzeség. Váratlanul érkezett a másik irányból az ablakom elé a surrogó, csattogó, kilvilágított vonat. Dübörgött, majd szétszedte a dobhártyámat, aztán csend lett. Józanodnom kellett volna, és helyette még jobban felfűtöttem magam. – Látni akarom! Mindegy, hogy kivel jár – erősködtem. Megszállt az ördög, és lökött a majdnem lehetetlen felé. – Tudod, hogy hol alszik. Csak fel kell lépned a padka szélére, és máris a nyitott ablakon át a szobában lehetsz – programozta az agyamat.

– Örültségek! Ha felébred és megijed, sikoltozni fog. A szülei jelentik a honvédségnek és sítire kerülök. Akkor is látni akarom! – makacsodtam és vettem a tányérsapkámat, mert a vonat a Maros folyó vashídján dübörgött át.

Tíz óra elmúlt, a sötét, kihalt utcákon csend honolt, csak az éberebb kutyák feleseltek hevesen. Aludt a város. A felhők között lopakodott a Hold. A magasban a gépgyár hegesztőinek kékes fényei ragyogtak, hallatszott a gépek morajlása. Legalább fél órája talpaltam. Az eszem helyett a szívem vitt. Már nem gondolkodtam, a következmények sem érdekelték. Látni akartam és kész! Megálltam az ablak alatt és felnéztem. Tárva-nyitva várt. Szővetségre léptem a Holddal és a fényt felváltotta a sötétség. A bokor mellé tettem a bakancsaimat és rá a tányérsapkámat. Aztán ugrottam. Elkaptam az ablak peremét és a műkö szélére álltam. – E. – suttoztam. – E. – ismételtam. Nem mozdult. – Bemásszak? – villant a fejembe. – És ha elkapnak? – izzadtam. Visszakoznom kellett volna, de a vágy legyőzött. Beléptem az ablakon. Csukva volt a másik szoba kétszárnyas, tömör ajtója, csak halkán hallatszott át az apja horkolása. A hold kibújt a felhők mögül és beragyogott az ablakon.

Álltam az ágy mellett és gyönyörködtem. Néztam a hamvas, pihent, szép arcát, a félig nyitott, kíváncsú száját.

(folytatás a 2. oldalon)

(folytatás az 1. oldalról)

A meztelen karjait, a hálóingben remegő üde, szűzies melleit. Letérdeltem és gyengéden megsimogattam az arcát. Csókoltam volna, de nem mertem. – E. – suttogtam. Megmozdult.

– E. – szólítottam újra. Ébredezett, a szemében félelem villant, rémülten nyitotta a száját. – Ne kiáltás! – tettem a szája elé a kezem. – János vagyok – suttogtam ijedten.

– Megőrültél! Hogy jöttél be? – húzta nyakig a takaróját.

– Az ablakon. Ne félj, nem akarok semmit, csak látni akartalak.

– Menj! Menj! Mert ha felébrednek, nagy baj lesz!

– Kérlek, ne haragudj. Annyira akartalak látni – mondtam és majd' elégtem a szerelem tűzében.

Zaj nélkül másztam le, és sapkával a fejem, zokniban, a kezemben bakancsokkal futottam át az úton. Az arcom lángolt, a szívem úgy dörömbölt, hogy hallottam. Percekig álltam és vártam, hogy gyűjtanak-e villanyt. Megnyugodva indultam haza, azt hittem a méréséggemmel bizonyítottam. Tévedtem. Az ártatlan bizalommal elmondta a vallásos anyjának és összedőlt a világ. A természetfeletti szembe szállt a természetes emberivel. A hívő szerette Istent, de valószínű nem ismerte az emberi érzések legszebbjét. Eltitolták.

A szép elveszett, a jót másként magyarázták, az érzéseim nem érdekeltek senkit. Tündér helyett ördög lettem, és a szófogadó, becsapott kislány nem mert lázadni. Pedig kellett volna. Mert amit akkor éreztem és ma is, ha nagy ritkán találkozunk, kristálytisztának és igaznak tűnik. Az idő elszaladt, de az a valami megmaradt bennem. Már nem lobog, csak izzik, mert az ifjúság elszállt, és nem volt, aki táplálja a tüzet.

Én vallottam, de a másik hallgat. Ha meglát, mosolyog és integet. Igent mond? Vagy nem? – a szél susog, és nem tudom, mit mond. Lehet, hogy csak álmot láttam, és ahogy jött, válasz nélkül nyomtalanul eltűnik örökre.

Parasztok

Az elmúlt év végén, Erdei Ferenc születési évfordulója kapcsán, életművének méltatói az egymással kapcsolatos, tudósi, politikai és írói tevékenységét emelték ki. Az emlékezésemben a kevesebbet említett írói munkásságának korai szakaszával foglalkozom. Még harmincéves sem volt, amikor aktív szereplője lett a Márciusi Front-mozgalom helyi elindításának, a Makói Kiáltvány megfogalmazásának. (Megjelent a Várospolitikai Szemle 1937. november 12-i számában.) A Kiáltvány 2. pontja kimondta: „a gondolat, szólás, sajtó és szervezkedés szabadságát.” Ez az irányelv bátorítást adott a publikáláshoz a távolbalató népies íróknak, hogy a „a tiszta és logikus magyar nyelv” eszközeivel megtalálják a társadalmi tényeket, igazságot. Ekkor írtak (Parasztok, Futóhomok, Puszták népe, Viharsarok) a Márciusi Front értkei, amelyek a megjelent művekben, mint a „hőskor szülöttei” maradtak meg.

Erdei Ferencet is ez a gondolat vezérelte írói munkásságában. Legfontosabb fiataalkori műve, a **Parasztok** 1938-ban jelent meg, az Atheneum gondozásában. (A hasonmás kiadást az Akadémiai Kiadó 1973-ban adta ki.)

Paraszt beszél a parasztról, ez előszavának címe. Sokat idézi az első mondatot: „A kis szentlőrinci házban, amelyben születtem, (...) soha nem mondták ki a szót.” Az 1969-ben elhangzott rádióriportban, a „Séta bölcsőhelyem körül” címűben is beszél szülőhelyéről. Az utolsó gondolatában fejti ki, hogy miért választotta ezt a témát. „Ez hát az írás szándéka: Íme a parasztsors ügy, ahogy kérdés és felelet annak, aki benne él: nekem magamnak, nekünk parasztnak, és nekünk európaiaknak.”

A Parasztság életét „Valaha kegyetlen ősi szerződés” szabta meg úgy, hogy mindenből kirekesztette őket. Éltek sorsukra hagyottan, ahogyan engedték őket, vagy tudtak. Az ősi termeléssel nőttek össze elválaszthatatlanul. A világ pedig lelki furdalás nélkül elfogadta szolgáltatásaikat. Nehezen dönthető el, hogy rendbe vagy osztályba tartoznak. Nem egységes Európa parasztsága, nyugaton már átéltek

stációkat, keleten „még nagyon parasztk”. A parasztk életének a föld a lényege. Mint természeti ember, a tájban nem gyönyörködik, hanem leigázására törekszik. Azért nem tekint ellenségnek, mert hisz a természet örök törvényeiben. Szereti az esőt, a napsütést, mert a föld ebből terem. Társadalmunk a család a legfontosabb eleme, tanyán, falun vagy városokban élnek. A családok népesekek, a tűzhelyet sokan zsongják körül. A hit, az erkölcs és a szokások által emelt falakon belül élnek, amelyeken kivezető kapuk vannak, nem zártak, befogadják a változást. „Tisztelek a falak és a kapuk törvényét.”

Akik még nem parasztk című fejezetben az író kutatja a távoli ősök életét, a parasztk és a természetiek életfeltételeit. Megtalálja az oldalági rokonok csoportját, találkozik a jobbágyssággal. „A jobbágyok élete paraszti már, de maga az ember nem parasztk még.” Az idők folyamán a fejlődés menete lezárult, mert paraszttá érett a volt jobbágy.

A parasztk tömege egy nagy társadalmat alkot, amely számtalan közösségből áll. Életükben legfontosabb az állami hovatartozás. Vizsgálni lehet a néprajzi, kultúrtörténeti különbségeket, a nyelv eltéréseit. A felekezeti hovatartozást az határozza meg, hogy melyikbe „szoktatták” őket. A politikai hovatartozás nem érinti a parasztkokat. Mindezekből az derül ki, hogy csak saját csoportjukat tartják tiszteltben. Ezek kapcsán végül az író három kérdést vet fel: hová való a parasztk, miféle családnak a tagja, milyen földjének minősége, amely közelben vagy távol található.

Akik nem akarnak parasztk lenni. A parasztsors olyan próba, amelyeket nem lehet örökkévalóságig viselni. Fejlett országban ebből az állapotból kifelé haladnak és belőle a polgárosodás fejlődik. „Egyszerűen túlfejlődnek a paraszti állomásokon és útban vannak magasabb szintű társadalmi formák felé.” A változás nem megy gyorsan, a parasztság még imbolyog a megnyíló utak között. Nyugaton könnyebben polgárosodott, mert ott a társadalom inkább segítette, mint akadályozta.

Keleten a parasztság még jobbágy szinten áll, mert még fiatal a felette álló polgári társadalom. A válság és probléma folyamatával találkozunk, amelynek lényege, hogy nem akarnak parasztk maradni. Ami azzal kezdődik, hogy gyermekeiket, ha csak tehetik, ipari és értelmiségi pályára küldik. Menekülnek és mentik az utódokat, ahol nehéz elviselni a nehéz sorsot. „Menekülésükben egy megoldatlan sors megoldását sürgetik.” Az apa örömmel küldi gyermekét a városba, iskolába, műhelyekbe, hogy tanuljon, vagy szakmát sajátítson el.

Parasztnek lenni most már nem lehet. A parasztk állapot a fejlődés egy szakaszán szükséges rendje volt a társadalomnak. Ekkor még nem állt rendelkezésre más termelő erő, mint az emberi kar és az igavonó állat. A kapitalista áruterelés idejére minden megváltozott, mert ennek a termelési rendnek nincs szüksége a parasztkokra, akiknek nincs más választásuk: „futnak idegen tájakra, parasztk keresveik elöl.” Vannak országok, ahol kétségek helyett találnak megoldást. „Olyan parasztk társadalmat tartanak szem előtt, amely megsza- badul terheitől, de parasztkteit nem adja föl.”

Erdei Ferenc művének utószavában szemérmesen megemlíti, hogy a hagymakertész társai nem mindenben értettek egyet, pedig a parasztság felszabadításáért tette fel életét. Erről vall a Parasztok című művében, amelyet munkásságának kutatói „alaplímnek” tartanak. Írása vallomásnak is tekinthető, amelyben parasztk beszél a parasztkokról. Az a gondolata, hogy: „Nem szabad parasztknak maradni” családom polgárosodására utal. Nagyapám néhány hold földből, inkább napszámból tartotta el népes családját. Föld hiányában, a kisipar vonzó időszakában apámat és öccsét szabóinasnak szerződtette.

A Parasztság születésének éve mozgalmas időszak a történelmünknek. Szent István évét megsűfolva, két kormány is alakult, amelyek versenyezve sodorták országunkat a háború felé, amelynek akaratán kívül a parasztki társadalom szereplőjévé vált. Ajánlom a mű olvasását.

Siket István László

Hogy mik voltak akkoriban...

(Szemelvények egy régi makói diák regényes életrajzából.) Írta: Szűcs László (Szló)

Amint már említettem, nem talált otthonra nálunk az országos politika, apám érdeklődése is elsősorban a háború valódi állásának földerítésére irányult az éterben tett kirándulásai révén.

A Függetlenség című pesti újságot járattuk. Ez főként azért emlékezetes számomra, mert minden esztendőben, Karácsony táján könyveket és kalendáriumot küldött csak úgy, grátisz. Ötvestendős koromban már fennakadás nélkül olvastam bármit, ami elélem került, így hát türelmetlenül vártam az ajándékkönyvek érkezését, azonnal birtokba vettem őket, különösen a kalendáriumokat. Szerettem a színes naptárakat, a rokonságtól is begyűjtöttem minden fölülhető példányt a viccek, rajzok, vidám, érdekes történetek, de leginkább a könyv kedvéért. A Függetlenség jóvoltából ismerkedtem meg a kalandos életű újságíró, Richard Haliburton, Varázscsizmában a Föld körül című könyvével, amelyet rongyosra olvastam.

Meglehetősen messze terjeszkedő ismerettségem következtében, koromhoz képest az átlagosnál tájékozottabb gyereknek számíthattam volna, amennyiben bárki a legcsekélyebb érdeklődést tanúsítja kedvteléseim iránt. Legnagyobb öröömre, emiatt senki sem foglalkozott velem, így akadály nélkül tehettem szert oly képességekre, amelyeknek később, felnőtt koromban nem csekély hasznát vehettem. Szerettem mindent alaposan körbejárni, megszimantolni, mint a kutyák, tapasztalatokat gyűjteni, talajmintát venni és csak azután véleményt alkotni.

Egy éles kanyarral visszatérve hűtlenül elhagyott történetemhez, az ezerkilencszáznegyvenkettedik esztendő tulajdonképpen nem sok újdonsággal ajándékozott meg. Csaknem minden úgy esett meg, mint az előző években. Iskola, a decemberi ünnepek, mozgalmas disznótorok, a tél örömei, és hipp-hopp, máris előbújtak az udvaron a barackfa rózsaszínű virágai.

Közben a távoli háború szele is belopózott hozzánk, igaz, még csupán könnyed, számomra alig észrevehető fuvallatként. Például egyszerre csak jegyre adta Fodor úr a kenyeret. Odaadtam a színes utalványokat, a fűszeres orrára csúsztattam drótkeretes szemüvegét, előkereste a fiókból méreteres ollóját és óvatosan vágott. Én meg egész úton hazafelé ismerkedtem ezzel az ismeretlen, ellenszenves kenyérrel, ami még távoli rokonságot sem mutatott a régivel.

Egyelőre azonban nem kell engem sajnálni, mivel Kecskeméti nagymamánál annyi régimódi finom kenyeret ehettem, amennyit csak óhajtottam. Nagytata földje még mindig ott nyújtózott a Tavasz utca végén, a Járandóban, ott, ahonnan nem is olyan régen, a Rózsi csupasz szőrén, életem első lovas túrájára indultam. Ezt

a földet árendában, haszonbérben műveltette az én nagytatám, így azután nyáron és ősszel megtelt a padlás búzával, a góré pedig kukoricával.

Rendszeresen örlettek, rendes magyar nyelven, örlettek, a közeli malomban, ennek következtében – háború ide, háború oda – nagy bőségben szundikált a kenyérliszt a kamrában sorakozó nagy ládákból. De a teli góré jóvoltából nem szenvedtek hiányt a szorgalmas tyúkok, a takaros, rántanivaló csirkék, libák, kacsák, pulykák, nemkülönben a szakadatlanul sivalkódó mangalicák sem.

Jegyrendszeről függetlenül, itt mindig kéznél volt a finom kenyér. Ami engem illet, talán túlságosan is könnyen...

Azért mondom, hogy könnyen, mert éppen ezekhez az időkhöz fűződik ifjú életem legszegényletesebb, a szent kenyérhez kötődő emléke. A nyárelő egyik ragyogó napján, amikor még egyetlen apró báránnyal sem törte meg a reggeli égbolt tiszta kékjét, könnyed biciklitúrát terveztem. Nagy ívű elképzeléseim voltak arra nézve, hogy miféle kalandos utakat fogok bejárni anyu könnyű gépével, beleértve egy tartalmas Maros-parti kirándulást is.

Vesztemre, futó látogatás céljából betértem nagymamámhoz is, aki éppen akkor szedte ki a kemencéből a nagy kerek kenyereket, közöttük néhány mosolygó kiscipót.

A cipócskák sorából kiválasztott két különösen mosolygós példányt, ezeket színes hálósztatyorba csúsztatta azzal, hogy egyik az enyém, a másik pedig a húgomé. Jó étvágyat!

Hálátlanul visszautasítottam az ajándékot, leginkább annak azonnali elszállítását, hiszen ez a közbiztonság nem illett nagyra törő terveimbe. Ám az én nagymamám nem olyan fából faragták, hogy valaki csak úgy ellentmondjon. Hajthatatlannak mutatkozott, kezembe nyomta a szatyrot az illatos, még mindig mosolygó kenyérgyerekekkel, kiteszta a kapun és keményen rám parancsolt: – Most szépen hazaviszed őket!

Tisztán él bennem a kép, kívülről látom akkori magamat, amint ott állok dühtől vörösen, markolászom a bicikli kormányát, azután szatyrostól a kapuhoz vágom a cipókat, amelyek – kiszabadulva a fogságból – életem kelnek és megannyi ördögfióka módjára, kaján vihogással gurulnak, pattognak tova a téglajárdán.

Látom nagymama megkövült alakját, döbent, fájdalmas tekintetét és újra, meg újra elönt, átjárja lelkemet a szégyen. Halálos bünt követtem el, vétkeztem! A kép szoborrá merevül, nem hagy el életem végéig, talán még azon túl sem.

Változik a kép. Amint a távolba révedek, látom magamat valahol messzire, szegénységben élek családommal, a hónap végén, a fizetés előtti napon már kenyérre sem futja. Száraz maradékot keresek, hogy megpirítsam.

Ekkor egészen váratlanul ott állok a nagykapu előtt elborult aggyal, pirosan a méregtől és pattognak a járdán a friss, illatos cipók... Rég halott nagymamám figyelmeztetőn emeli föl ujját: – Ugye emlékszel, ugye nem felejtetted el? Pironkodva suttogom: – Drága nagymama, bocsáss meg...

Meg kellett tanulnom, hogy a kenyér olyan, mint az Úristen: nem hiányzik, míg el nem hagyjuk, ám hiánya az életünkbe kerülhet.

Apám kedvenc mondása volt – amit nyilván ő is úgy örökölt – miszerint, ki miben vétkezett, abban bűnhődik. Jó, ha ebből az irányból is figyeljük tetteinket, titkos szándékainkat, gondolatainkat és a velünk megtörténő dolgokat. Bizony.

Nos, ha a római katolikus vallásban nevelkedem, már régen meggyóntam volna bűnömöt és megfelelő penitencia után, ártatlannak tudhatnám magamat. Pechemre református vagyok, ahol nincs szokásban a gyónás, így hát közvetlenül az Úrtól kértem feloldozást. Itt csupán azért meséltem el, hogy én sem voltam jobb a Deákné vásznánál, akkoriban is kis zsványok voltunk valamennyien, így hát legyünk türelmesek gyerekeinkhez, unokáinkhoz.

A cipókat délben mégis hazavittem, jóízűen megettük, nagymama hallgatott az ügyről, ketőnk titka maradt.

A csúf közbiztonság azonban nem befolyásolta azt, hogy ezerkilencszáznegyvenkettő márciusában tizesztendős lettem. A dolgok akkori rendje szerint magam mögött hagytam az elemi iskola első négy osztályát és meggyőződés szerint ősszel már a tekintélyes Csanád vezér Gimnázium tanulója leszek.

Anyu öccsétől, Misitől, aki ebben az évben fejezte be a nyolcadik osztályt a gimnáziumban és a maturára, érettségire készülődött, sokat hallottam erről az iskoláról, a rendkívüli világról, az ott történekről, a nevezetes tanárok viselt dolgairól. A hatalmas épületet kívülről jól ismertem, de mi tagadás, egy csöppet nyomasztottak a felcsipegetett történetek, félelemmel töltötték el az ismeretlen veszélyek. Egyben valami közelebről meg nem határozható, izgatott várakozás is eltöltötte bensőmet, míg a hátralévő hónapokat számolgattam. (folyt. köv.)

Daróczi Zoltán

Egykor volt egy hadifogság... (Egy volt hadifogoly visszaemlékezései)

Az egész faluban szájharmonikáztak a gyerekek. Vígán megyünk tönkre – csak egy nap a világ.

Másnap, nagycsütörtökön útra keltünk Nagycenk felé. Már jócskán ránk sötétedett Zsira előtt. A falu irányából gyanús fények villódtak. Kétfőnyi lovas előrs ment előre önként jelentkezőkből. Néhány perc múlva jelentették, hogy Zsira ég, és benn vannak az oroszok. Sebesen letértünk a közeli dűlő-útra és este 10 körül nem minden izgalom nélkül, elértük Nagycenk határát. A mezőn 20–25 hátszló legelészett békésen a holdvilágnál nyergestől. Valószínűleg hadosztályunk utolsó maradékai. Többen választottunk közülük. Így lett nekem is saját hátszlóvam a háború utolsó napjaiban. Egy régi álmom vált valóra. Hiszen mindig vágyakozva néztem jó pajtásomat, a Kéry malmos fiát, amint hátszlóvát nyergelte. Az álmok mindig túl későn, feleslegesen, vagy általában sohasem teljesülnek. Akkor ezt még nem tudtam.

Áll a maroknyi csapat tanácstalánul éjfélnél Nagycenk fölött a hegyi úton a határkőnél. Fekete hadnagy úr közvetlen, egyszerű, de őszinte szavakkal búcsúzik tőlünk. Mindenkinek a saját elhatározására bízta, hogy merrefelé veszi útját.

Még éjjel 2 óra körül is medítalunk. Nagy nehezen 1/2 3 óra körül elszánjuk magunkat. Mindannyian együtt megyünk tovább Grazba.

Pirkadatkor a felhők között járunk az Alpok nyúlványain. Majd elérjük az első osztrák községet. Elhagyatott, de patyolat tiszta. Rátérünk egy főútvonalra, ahol már kettős sorokban hőmpölyög a visszavonulás. Rövid idő múlva, néhány elszánt német tiszt megállít bennünket. Kéri a fegyvereinket és az élelmünket. Hadnagy úr kereken elutasítja őket és higgadtan kikapcsolja a pisztolytáskáját. Addigra mi is felsorakozunk mögötte csőre töltött puskával, géppisztolyal, kinek mije van. A németek szitkozódva odébb állnak.

Dél felé kristálytisza tavaszi verőfényben egy csodás völgyben fekvő burgenlandi falucsába – Pullensdorfba – érkezünk. Letértünk a főútvonalról és az erdőalji szélső házak tágas udvarain megálltunk pihenőt tartani és ebédelni. Ránkfért volna, hiszen egész éjszaka meneteltünk, nekem pedig alaposan feltörte a nyereg a sej-hajomat, de ezzel nem értem rá túlságosan foglalkozni, ilyen körülmények között.

Délután 2 óra körül megkezdődik az ebédosztás. Még a felét sem fogyasztottuk

el, amikor, mint derült égből a mennykő, hatalmas aknatüzet zúdítanak ránk a „Katyusákból”. Szétrebbenünk, mint a héja támadta védtelen csirkék fedezékét keresve, pillanatokon belül kell döntenem. Befejezem a háborút, különbékét kötök és megszököm!

Odarohanok a kocsinkhoz, felkapom a hátzsiszákot, az elsősegélyt nyújtó kötszertászkát és szökellve tartok az erdő felé. Izgatott lőtás-futás kellős közepébe pottyanak. Sebesültek, jajveszékélés. Magyar civil menekültek egy csoportja keresi hozzátartozóit kétségbeesetten, keveredve német, magyar katonákkal. Sok a sebesült, legtöbben szilánkkal sérültek. Nekiállok kötözni. Éppen egy debreceni főjegyzőt kötözök, aki ebben a félelmetes felfordulásban is igyekszik komikus módon úriember maradni. Bemutatkozik és úgy kéri segítségemet, amikor egy feldúlt arcú hadapródörmmester odarohan hozzám, megragad és eszelősen kérdi, nem láttam-e a feleségét. Elvesztette szem elől a zűrzarban. Értetlenül meredek rá, amikor felismerem „Jakab tanár úr!” – „Bimbó virágszál” – mondja, hogy kerülsz ide? (Ez volt a szavajárása). Egy pillanatra megöleljük egymást és tovább rohan. (Azóta sem láttam). Elfogyóban van a kötszerem, lassan megszűnik az aknatüz is. Az események hatásától kábultan elindulok toronyiránt az erdőben hazafelé, árkon-bokron keresztül. Kisvártatva csatlakozik hozzám egy hasonló korú erdélyi katona gyerek. Úgy, amúgy sapka nélkül, zubbonyban, mint én, fegyver nélkül. Most döbbenek rá, hogy katonaszökevények vagyunk. Bármikor bárki lepufanthat, mint egy kóbor macskát. Kerülünk minden csapást, utat. Bele a sűrűjébe! Elfeljeltezünk ételről, italról, fáradtságról, csak az irhánkat mentjük. Ha bármiféle mozgást észlelünk közelünkben, megállunk és figyelünk, mint az űzött vad. Többnyire hasonló cipőben járó, szökött német katonák jönnek velünk szemben. Ők is megállnak, ügyelnek. Majd meggyőződve békés szándékunkról kölcsönösen, óvatosan közelítünk egymáshoz és két szóban rögzesztjük cserélünk: „Hol Iván”, majd tovább lopakodunk.

Sötétedés előtt még három magyar katona csatlakozik hozzánk. Köztük egy Don-kanaryart járt hódmezővásárhelyi ősz törzsörmmester. (Pár hónap múlva meglátogatta szüleimet Kiszomboron. Ő óvatosabb, szerencsésebb volt). Fura módon továbbra is én vezetem a kis csapatot, mint gyerekkoromban. Talán a tisztí lovaglő nadrág téveszti meg őket és emiatt a bizalom – nem tudom. Megállunk néhány percre, hogy faljunk va-

lamit. De mit. Kiderül, hogy rajtam kívül senkinek sincs élelme. Zsákomból előszedem a komiszkenyeret.

Van fél kilónyi szalonnám, ugyanannyi selyemcukrom és Steiner kekszem. Kiosztom mindenkinek a fejadagot, hogy maradjon is. Majd tovább indulunk és teljesen ránk sötétedik. Egy csalitos, bokros részen megbújunk. Alattunk két katonaköpeny, felettünk a törzsúr pokróca keresztbe, lábunkon a köpenye. Majdnem álomba merülünk már, amikor vad csörtetés hallik körülötünk, majd géppisztolyropogás több irányból. Dermedten fekszünk és remegünk, mint a nyárfalevél. Fölöttünk süvitenek a lövedékek és rendre hullanak szemünkbe a lekszálts friss hajtások és ágdarabok. Lábdobogás, rohanás közvetlen közelünkben. Talán percekig tarthatott csupán, de nekünk természetesen örökkévalóságnak tűnt.

Talán fél órát is fekhettünk vacogva és szótlanul, néma csendben. Majd varázsütésre, majdnem egyszerre szedelőzködtünk és útnak eredtünk a sötétben. Csak el, minél messzebbre ettől a helytől. Lassan, bukácsolva haladhattunk csak előre, szinte egymás kezét fogva.

Már derengett a nagyszombati hajnal, amikor sor került a reggeliosztásra. A felkelő nap megadta a helyes menetirányt. Már túl messze nem lehetünk a határtól. Körülötünk csend és béke, madárdal. Bensőnkben nyomasztó feszültség, minden erdei neszre reagálunk. Két sűrű, erdővel borított hegyvonulatot megmászunk, amikor a völgyben egy vadászházra bukkanunk. Mellette kristálytisza hegyi patak csörgedez.

Egy ideig némán figyeljük a házat. Semmi mozgás. A törzsúr fedez bennünket két katonájával (nekik még vannak fegyvereik). Levente cimborámmal óvatosan megközelítjük a házat. Az ajtó részre nyitva, bekémlelünk. Friss fenyődeszka illata keveredik füstölt hús szaggal. Belépünk és a ház padlózatában felnyitott csapóajtót találunk. Alatta verem, füstölt hússal, szalonnával, sonkával. Nem régen valaki megdézsmálhatta és sebtében távozott. Nagy az örömünk, csak a kenyérünk kevés. Ki-ki lekanyarít belőlük jókora darabot és angolosan távozunk.

A patak szélén határkövet fedezünk fel. Izgatottan tanakodunk. Végül elindulunk a patak folyásának irányában. Félórai út után találkozunk egy osztrák favágóval. Tört magyarsággal tájékoztat, hogy a patak túlsó partján Magyarország és Sopron környékén vagyunk.

(folytatás az 5. oldalon)

(folytatás a 4. oldalról)

Átkelünk a patakon és a hazai oldalon továbbra is követjük irányát. Lassan ereszkedünk le a völgybe.

Pista, a szemfüles erdélyi gyerek váratlanul rábukkan egy bunkerbejáratra. Legnagyobb meglepetésünkre a hegy gyomra egy nagyméretű katonai élelmiszerraktárt rejt magában.

Ladászám áll benne húskonzerv, szárított kenyér, tisztítható cibak, kockacukor, liszt és egyebek. Kellőképpen felpakolunk. Ha itt maradunk, hosszú hónapokig ellátásunk biztosítva lett volna.

Pár méterrel tovább újabb meglepetés várt ránk. A patak medrében egy elhagyott gépkocsioszlop 20–25 kocsiját találtuk befordítva, beborogatva a vízbe. Motorjaik tönkretéve. Rengeteg felszerelés, fegyver hevert szerteszét.

Találtam többek között egy csinos zsávyoly zubbonyt. (Rangjelzés letépve). Bőrbecset, fehér gyapjú takarót (piros–fehér–zöld csíkokkal), csajkát, evőeszközt, mállás zsákot.

Csak legyen aki cipelje. – Ez is hamarosan megoldódott. Talán ez okozta a vesztémet. Folytattuk utunkat a patak mentén. Pár perc múltán találkoztunk 4–5 magyar katonával. Vásznon vödörökkel jöttek vízért. Elmesélték (mesébe illő), hogy egy alakulattal (LÖELLŐ – löelosztó) itt tanyáznak nem messze az erdőben. Február vége óta rejtőzködnek parancsnokukkal együtt.

Arra gondoltam, talán biztonságosabb lesz mégis az alakulathoz csatlakozni. Meg-

beszéltem társaimmal, hogy felkeresem az alakulat parancsnokát.

– D.Z. huszárönkéntes alázasosan bemutatkozom – kezdtem.

– Hagyd a fenébe a formulát édes öcsém. Cseh Zsigmond állatorvos hadnagy vagyok – Csíkszépvízről.

Veresképű, őszes, szőke, barátságos, nyílt tekintetű 50 körüli székely tekintett rám kérdően a szemüveg mögül.

– Mi szél hozott erre kedves öcsém, ahol még a madár se jár.

– Különbékét kötöttünk társaimmal és hazafelé igyekezünk.

– Ahhoz jó, mert megest egyúton járunk. Foglalj helyet. Igyunk a találkozó örömeire. Hiszen nagyszombat van, vagy mi a...

– Tudod, van még egy akónyi Küküllőmenti borom. Vízet elvből nem iszom. Ezekkel a boros szekerekkel együtt vonultam be, de jócskán megcsappant mára számuk.

– Tartsatok velünk, gyertek át hozzánk. Bár fogytán vagyunk mindennel, de azért jut még nektek is. Van még két tinónc, azt holnap az ünnepre levágatom.

– Hadnagy úr! Pár perc járásra találtunk egy hatalmas élelmiszer raktárt.

– Akkor ...sza...csán az alispán – akár karácsonyig is elleszünk! (alkalmasint spontán használta ezt a kifejezést).

Barátságosan elköszönünk azzal, hogy holnap átköltözünk mind az öten.

(folyt. köv.)

Búcsú Erzsike tanárnőnkől

*„Lelked, mint a fehér galamb,
csendesén messzire szállt,
hiába keresünk, könnyes szemünk
már soha nem talál,
De tudjuk, hogy a csillagok közt
a legfényesebb Te leszel,
utat mutatsz, mert a szívünkben
örökké létezel.”*

A közelmúltban tudtuk meg, hogy szeretett tanárnőnk, egykori osztályfőnökünk, **Tarjányi Lászlóné Kiss Erzsébet** visszaadta lelkét Teremtőjének. Szűk családi körben helyezték hamvait örök nyugalomba a makói római katolikus temetőben.

Erzsike néni 1927-ben Kunszentmártonban született. Egy éves lehetett, amikor családja Makóra költözött. Szülei iparosok voltak, s minden igyekezetükkel azon voltak, hogy leányuk kezébe diplomát adjanak. Szegeden a Tanítóképző Intézetben 1946. június 19-én szerzett diplomát. (Az éppen 60 éve történt boldog esemény ünnepén, a Városházán férje vette át a gyémánt-

diplomát.) **Erzsike néni** 1955-ben Budapesten középiskolai tanári diplomát is szerzett. Egyetlen munkahelyen, az általa is nagyon szeretett József Attila Gimnáziumban tanított 1952-től 1982-ig. Nyugdíjazása után még két évig oktatta diákjait. Ugyanolyan szeretettel és türelemmel, mint annak idején minket, régebbi tanítványait. Osztályfőnökként diákok százait indította útjára pályafutása során. Később is tartotta velük a kapcsolatot. Érdeklődött egykori tanítványai sorsáról, s naprakészen mindenkinek tudott örömeiről és gondjairól. Munkáját számos kitüntetés fémjelzi.

Hosszú szenvedés után, otthonában, szerettei körében hunyta le örökre szeméit. Nagy lelki erejével, életének utolsó percéig beszélt hozzájuk, és tudjuk, hogy szíve utolsó dobbanásáig egykori diákjaira is gondolt.

Köszönjük azt a sok jót, mit Tőle kaptunk. Emlékét örökre megőrizzzük:

a JAG egykori diákjai

Nagy Gyuláné sz.: Dorner Ágnes

Budapesten született és élt szüleiivel. Ott végezte iskoláit, majd szerzett tanítói oklevelet 1941-ben, az Orsolya-rendi római katolikus tanítóképző intézetben.

A háborús években a frissen diplomázottak számára csak az úgynevezett visszacsatolt területeken lett munkalehetőség. Így Muraközben, a mai Horvátország területén, DRÁVAÓHÍD község állami elemi népiskolájában kapott állást, ahol 1942-től 1944. decemberig tanított.

A háború nagy forgószela a dunaföldvári egyházi iskolába, majd a Zala megyei Dióskálón lévő községi iskolába sodorta 1945–46 tanévben, mint helyettesítőt.

A minisztérium felhívására lehetett jelentkezni állami iskolai tanítói állásokra. Jelentkezése alapján kapott kinevezést **Makóra, 1946 októberében, a BOGÁRZÓI tanyai iskolába**. 1950-ben a Makó-Járandószéli iskolához került, ahol 1958-ig tanított az osztatlan iskolában.

1958-tól a makói Deák Ferenc Általános Iskola lett az új munkahelye, ahol 19 év küzdelmes, de szépséges nevelői munka után ment nyugdíjba, 1976 decemberében.

Kiváló szakmai ismeretei alapján 1961-től alsó tagozatos szakfelügyelőként járta a város és járás községeinek iskoláit. Több tanítónőnek adott útmutatást, segítséget napi munkájához.

Majd 1972-től a Deák Ferenc utcai Általános Iskola igazgatóhelyettese lett, segítve az iskola kiemelkedő oktató-nevelő munkáját.

A hosszú éveken át végzett kiváló oktató-nevelő munkájáért, közmegebecsülésben végzett tevékenységéért 1991-ben arany, 2001-ben gyémánt és 2006-ban, az ez évi pedagógusnap alkalmából VAS díszdiplomát kapott.

B. K.

Daróczy Zoltán életéről így ír: „Kiszomboron születtem 1926-ban, ahol eleim éltek hosszú emberöltőkön keresztül. Makón, a Csanád vezér Gimnáziumban érettségiztem, 1944 májusában. Ez év őszén kezdtem tanulmányaimat a budapesti orvosegyetemen. Az egyetem bezárásával, október végén katonai szolgálatra kótelezték... A háború utolsó szakaszában Bungenlandba dezertáltam. 1945. április 3-án hazatérőben, Győrben »begyűjtöttek«, orosz fogoly lettem. A hadifogságból 1948 júliusában tértem haza.

A háború és a hadifogság lehetetlenné tette, hogy orvos legyek. Műszaki rajzoló és tervező iskola elvégzése után a Bányászati Tervező Intézetben dolgoztam nyugdíjba vonulásomig.”

Búcsú Micitől

„Elmegyek, elmegyek, milyen úton indulok még nem tudom, elhagyom otthonom, még a jó barátoktól sem búcsúzom...” – halom most is Máté Péter örökzöldjét.

Micesz! Én sem búcsúzom. Már azért sem, mert te velünk maradsz az idők végeztéig. A 34 év, amit eltöltöttünk együtt a zsurnaliszták nagy családjában, felejtethetetlen emlékeket, milliónyi jót és még több rosszat akasztott a nyakunkba. Az újságírás volt az életed, s mint kiderült, – túl gyorsan érkezvén – haláloed is. Mi még valahogy eddig fel tudtuk dolgozni az elmúlt tíz év történéseit, amikor olyan újságírók kezéből is megpróbálták kicsavarni a tollat, mint te voltál. Ebbe az élethalál harcba a Páholy-csapatból legnagyobb bánatunkra, Te fáradtál el elsőnek. De nem maradsz sokáig a barátok nélkül, hiszen jövünk mi is, sorban egymás után.

Akikkel most találkoztál az angyalok társaságában, rájuk is kegyelettel emlékezünk: F. Nagy Pistára, Sz. Simon Istvánra, Akác Lacira, Knézi Jenőre, Gyulai Pistára, Déry Jancsira, Horváth Hajasra, Hernádi Gyuszira, Rác Lajosra, Szabó Endrere, Tóth Jósikára, Zrínyi Petire, Papp Zolira, Lődi Ferire, Czako Jancsira, Metzger Karcsira, Bachmanné Ildire, Szabóné Tildára, Czako Jutkára, Földi tatára a portáról, Petri Ferire, Csernus Bandira és Margókára a büféből, hogy csak néhányukat említsük. Micsoda csapat? És sajnos tovább bővült veled, Halász Micivel az égi szerkesztőség.

Ott ne dolgozz annyit! Kicsit pihenj. Békeben. Azt ígértem, nem búcsúzom. Köszönni azért illik: Isten veled Micesz!

Elmondta: Bagaméry László kollegánk, Halász Miklós Tancsics-díjas újságíró temetésén.

In memoriam dr. Antal Imre

Hamvai már a sírban nyugsznak, kitől 2006. július 9-én 10 órakor vettek búcsút hozzátartozói, volt kollégái és betegei, valamint sokan mások a római katolikus temetőben.

Röviden emlékezünk életútjára.

Egyetemi éve után, gyorsan, a Makói Szent István Közkórház lett az a hely, amely meghatározó

lett számára. Olyan emberektől tanulhatott, mint dr. Urai Vilmostól, a kórház első igazgatójától, kiváló sebésztől és dr. Árva József sebésztől. Nagy tekintélye volt abban az időben a makói kórháznak. A legjobb betegellátásban részesült még az is, aki csak „Szegénységi Bizonyítvánnyal” rendelkezett. **Antal Imrével**, Nagy Dezsővel és a fentiekkel együtt, kiváló lett a kórház sebészeti

osztálya. Hozzájuk tartozott a „Szeptikus Sebészet” is. Operáltak, töréseket kezeltek felváltva. Erősségei voltak az osztálynak.

Antal Imrét kedves és megnyerő modora miatt kedvelték kollégái, de szerették a betegei is. Sokan szerették, ha **Antal Imre** operálja vagy kezeli őket. Félelmüket mindig el tudta terelni egy-egy humorral. Betegei bizalma éltető erő volt számára.

Nyugalomba vonulása után sem szakadt el volt kórházától.

Dr. Antal Imre neve ismert volt a sporttevékenységéről is.

1936. augusztus 29-én az Evezős Klub házi versenyén a férfi négyesben első: Antal Imre, Hencz, Gábor, Korcshmáros.

1938. január 4-én megnyitották a „Szent Gellért Konviktusi Jégpályát”, Antal Imrét már ott találjuk, de 1940. december 19-én a megnyitott Horthy-parki jégpályának is látogatója. Mindezek előtt, a Füredi mögötti „Halas-tavon” is, ahol már együtt korcsolyáztunk. Mondtam is neki: – „Elég

vékony a jég!” Azt mondta: – „Ha beszakadsz, leeresztem utánad a mentőgolyót.”

1938. április 5-én a főiskolai válogatottban Antal Imrét és Balogot választották be.

1938. április 17-én a magyar és a cseh főiskolák vetélkedőjéhez a „KEAC” Antal Imrét és Kársa Tibort adta, melynek 2:2 lett az eredménye.

Dr. Antal Imre szeretett búvárkodni, és amerre járt, mindenütt fényképekkel és filmekkel örököltette meg a csodákat, amelyeket az utókorra hagyott.

Kedves **Imre!** Több mint hatvan évi ismeretség kötött bennünket össze. Ismertük egymást. Te meghívtál operációhoz, de akkor is, amikor már nyugdíjas voltál, a kórházi konferenciákra. „Ott a helyed”-szóval. Elmúlt minden.

Most pedig mindenki nevében búcsúzom dr. **Antal Imrétől**, az „**orvostól**” a kollégák, barátok, volt betegei és ismerősei nevében.

Isten veled **dr. Antal Imre!** Nyugodj békében! Emléked megőrizzük. **Szabó Jenő**

Tanácsok kertészkedőknek SZEPTEMBER

Szeptember hónap elején elérkezett az időpont, amikor megkezdhetjük a sövények metszését kiskertünkben és a ház körül. A tavasszal virágzó növények hagymáit kiültethetjük a kertbe, és udvarunkba.

Közeledik az őszi fokhagyma rakásának ideje is. Ajánlatos a vetőmag előkészítése, hogy kedvező időjárás esetén megkezdhesük a munkákat. A gyümölcsösben szintén akad tennivaló, ha új fákat akarunk telepíteni, jelöljük ki a fák helyét. Készítsük elő trágyázással.

Az évelők kiültetése ugyan csak erre a hónapra esik, ne feledkezzünk meg róluk. A szüretelést se halogassuk, az érett gyümölcsöket szedjük le és gondoskodjunk megfelelő tárolásukról, feldolgozásukról. A szárazabot csak a hüvely száradása után takarítsuk be. Ha az idő hidegebbre fordul, a kifejlett karfiolokat takarjuk le fóliával. A zöldségfélék betakarítását is végezzük el a fagyok előtt.

Új gyeptet is vethetünk ebben a hónapban, de az örökzöld telepítésére szintén kedvező a hónap vége. A hagymás virágokat óvatosan ássuk ki, és napon szárítsuk meg, a lombját távolítsuk el. A következő tíz napban tisztítsuk meg a hagymákat, és fagymentes helyen tároljuk. **B. K.**

Szieszta Idősek Lapja

Kiadja: Makó Város Önkormányzata
 Felelős kiadó: Dr. Buzás Péter polgármester
 Felelős szerkesztő: Molnár László tanár, újságíró
 Grafikai tervezés: Karsai Ildikó grafikusművész
 Szerkesztőség: 6900 Makó, Béke u. 9.
 (Egyesített Népjóléti Intézmény)
 Szerkesztőbizottság:
 Bogdán Károly, Kácsik Jenő,
 Dr. Keczer Tamás, Tóth Istvánné
 Nyomás: Makói Nyomda
 Megjelenik 11.650 példányban.